

МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ**

«СХВАЛЕНО»

Вченою радою Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління

Голова Вченої ради

 Бондар О.І.
(Протокол № 3-19 08.04.2019)

ОХОРОНА БІОРІЗНОМАНІТТЯ

ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни підготування магістрів
спеціальності 101 – екологія
у галузі знань 10 – природничі науки**

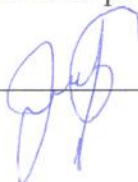
2019 рік

Програма з дисципліни «Охорона біорізноманіття складена на основі освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні «Екологія та управління природними ресурсами».

Програму обговорено та затверджено на засіданні кафедри екології та екологічного контролю

Протокол № 8 від 4 квітня 2019 р.

Завідувач кафедри _____ Риженко Н.О.

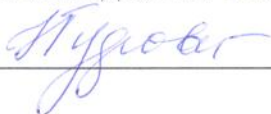
ПОГОДЖЕНО

Директор навчально-наукового інституту екологічної безпеки та управління

4 квітня 2019 р. _____ Улицький О.А.

Розробник програми – доцент кафедри методології освіти для сталого розвитку, кандидат біологічних наук, _____ Гудкова Н.В.

ВСТУП

Програму вивчення навчальної дисципліни «Збереження біорізноманіття» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності 101 – екологія у галузі знань 101 – природничі науки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Збереження біорізноманіття» є збереження, охорона і відновлення варіабельності живих організмів та їх сукупностей за впливу природних і антропогенних чинників; а також ознайомлення з методами, підходами та інструментами, які використовуються для вирішення практичних природоохоронних проблем.

Курс складається з чотирьох змістових блоків, що відображують аспекти двох споріднених біологічних наук: вчення про біологічне різноманіття та біологію збереження (созологію):

1. Вступ до збереження біорізноманіття та оцінка його значення.
2. Загрози для біорізноманіття.
3. Керування збереженням біорізноманіття: основні підходи.
4. Освітньо-просвітня робота зі збереження біорізноманіття.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Збереження біорізноманіття» є збереження, охорона і відновлення біорізноманіття на різних рівнях організації живого за впливу природних і антропогенних чинників; а також ознайомлення з підходами та інструментами, які сприятимуть захисту та відновленню біорізноманіття, включаючи збереження *ex-situ* та *in-situ*; систематичне планування та стале управління природоохоронними територіями; методи моніторингу та адаптивного управління; залучення до охорони місцевих громад та тлумачення природи.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни «Збереження біорізноманіття» такі:

1. ознайомити студентів з сутністю поняття «біологічне різноманіття», а також з її складовими компонентами;
2. розглянути спектр завдань, що ставить перед собою наука про біологічне різноманіття, її глобальні тенденції та цінності біорізноманіття;
3. визначити основні загрози біорізноманіттю з більш детальною увагою на проблеми деградація екосистем та їх фрагментація, а також інвазивні види;
4. ознайомлення студентів з оптимальними підходами та інструментами для збереження та відновлення біорізноманіття, а саме: методи збереження *ex situ* та *in situ*; планування та управління природоохоронними територіями; залучення місцевих громад; навички з інтерпретації природи;
5. акцентувати увагу студентів на політичних та юридичних аспектах збереження біорізноманіття;
6. прищепити студентам навички застосування здобутих знань зі збереження біорізноманіття на практиці.

1.3. У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні

знати як:

1. визначати і описувати різні рівні біорізноманіття;
2. розуміти і пояснювати, чому біорізноманіття важливо;
3. виявляти та описувати основні загрози біорізноманіттю з особливою увагою на загрози, що існують в Україні;
4. підготувати свій власний критичний аналіз сучасних проблем зі збереження біорізноманіття;
5. задіяти критичне мислення, знаходити необхідну інформацію і вирішувати проблеми збереження біорізноманіття;
6. розвивати і впроваджувати потенційні рішення проблем зі збереження біорізноманіття.

вміти як:

- володіти основними методами аналізу біологічного різноманіття;
- володіти навичками, необхідними для кожного спеціаліста з охорони природи;
- розробляти і управляти природоохоронними проектами;
- працювати у команді, активні і критично мислити, готувати письмові та усні презентації, робити самостійну оцінку інформації;
- підготувати усну презентацію;
- застосовувати здобуті знання у практичній природоохоронній діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 150 годин / 5 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ до збереження біорізноманіття та оцінка його значення.

Заняття 1. Визначення поняття «різноманіття». Ієрархічні рівні біорізноманіття. Як розподіляється біорізноманіття?

Заняття 2. У чому полягає значення біорізноманіття? Оцінка цінності біорізноманіття.

Заняття 3. Природоохоронна генетика. Визначення поняття «генетичне різноманіття». Методи популяційної генетики. Практичне значення генетики для збереження біорізноманіття.

Змістовий модуль 2. Загрози для біорізноманіття.

Заняття 4. Огляд загроз біорізноманіттю. Деградація екосистем та їх фрагментація. Інвазивні види. Надмірна експлуатація. Типи забруднення. Глобальна зміна клімату.

Заняття 5. Інвазійні види та механізми інвазій. Природний розвиток інвазій. Процес біологічної інвазії. Екологічні наслідки інвазій. Методи профілактики та боротьби з інвазіями. Майбутнє біологічних інвазій.

Заняття 6. Управління видами, яким загрожує зникнення: методи і практика збереження рідкісних видів. Визначення терміну «загроза зникнення». Законодавство щодо збереження вразливих видів. Методи і практика збереження рідкісних видів. Управління видами *ex situ* та *in situ*. Ре інтродукція.

Змістовий модуль 3. Керування збереженням біорізноманіття: основні підходи.

Заняття 7. Планування та проектування природоохоронних територій. Типи сучасних природоохоронних територій. Категорії МСОП.

Заняття 8. Природоохоронні території та збереження біорізноманіття: управління та ефективність. Форми управління природоохоронними територіями. Природоохоронні території та сталий розвиток. Фінансування природоохоронних територій.

Заняття 9. Морські природоохоронні території та їхні мережі. Визначення поняття «морська природоохоронна територія». Відмінність між наземними та морськими природоохоронними територіями. Проектування морських природоохоронних територій та їхніх мереж. Керування природоохоронними територіями.

Заняття 10. Роль ботанічних садів, насінневих банків та дендраріїв у збереженні біорізноманіття. Історія ботанічних садів. Методи збереження рослин.

Заняття 11. Керування популяціями диких мисливських тварин. Основні види промислу популяцій диких тварин. Основні принципи керування популяціями диких мисливських тварин. Промислові стратегії.

Змістовий модуль 4. Освітньо-просвітня робота зі збереження біорізноманіття

Заняття 12. Основи навчально-виховної роботи. Історія, керівні принципи, філософія, які лежать в основі навчально-виховної роботи. Основні методи тлумачення природи.

3. Рекомендована література

Основна література

1. Выявление и обследование биологически ценных лесов: учебное пособие (в 2-х т.) / под ред. Л. Андерссона, Н.М. Алексеева и Е.С. Кузнецова. – СПб: СПГУ, 2009. – 500 с.
2. Заповідні території України: ботанічні сади та дендропарки, 2009. – К.: Державна служба заповідної справи. – 294 с.
3. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року [Електронний ресурс]: Конвенція ООН від від 05.06.1992. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_03.
4. Мэгарран Э. Экологическое разнообразие и его измерение. – М.: Мир, 1992. – 184 с.
5. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005-2025 роки [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.09.2004 № 675-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/675-2004-%D1%80>
6. Посібник з інтерпретації / Гудкова Н.В., Карпюк Т.С. – Київ: САЛЮТІС ПРІНТ, 2017. – 42 с.
7. Хански И. Ускользящий мир: экологические последствия утраты местообитаний. – М.: Товарищество научных изданий КМК, 2010. – 340 с.
8. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.
9. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І. А. Акімова. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 600 с.
10. Gaston K.J., Spicer J.I. Biodiversity: an introduction. – Blackwell Publishing., 2004. – 2nd ed. – 386 p.

Додаткова література

1. Анализ данных в экологии сообществ. Пер. с англ. под ред. А.Н. Гельфана, Н.М. Новиковой, М.Б. Шадринной. М.: РАСХН, 1999. – 224 с.
2. Боровиков В. STATISTICA: искусство анализа данных на компьютере (с CD-ROM), 2 издание. Питер, 2003, 2005. – 264 с.
3. Бродский А.К. Введение в проблемы биоразнообразия. – СПб: Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2002. – 135 с.

4. География и мониторинг биоразнообразия (под ред. Касимова Н.С.). – М.: НУМЦ, 2002. – 253 с.
5. Емельянов И.Г. Разнообразие и его роль в функциональной устойчивости и эволюции экосистем. – Киев: Институт зоологии им. И.И. Шмальгаузена НАНУ, 1999. – 168 с.
6. Миркин Б.М., Наумова Л.Г., Соломещ А.И. Современная наука о растительности. – М.: Логос, 2002. – 264 с.
7. Присный А.В. Экология популяций и рациональное природопользование: учебное пособие. – Белгород: Белгородский гос. ун-т, 1998. – 40 с.
8. Пузаченко Ю.Г. Математические методы в экологических и географических исследованиях. М.: «Академия», 2004.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – представлення презентації та тез за результатами самостійного дослідження.

5. Засоби діагностики успішності навчання – пакет тестових завдань.